

GEOFIZIČKI RAT

u ratu i prirodi

Za razbijanje, raspršivanje oblaka i, obratno, dobijanje padavina veštačkim putem iz njih, odavno su zainteresovani mnogi naučnici. Rešenjem tog problema prvenstveno je pružena velika korist poljoprivredi. Kao što je poznato, u toj oblasti je dosad dosta postignuto: protivgradnim raketa-ma se mogu uspešno da razbijaju ili skreću oblaci, veštački izazvani kišama se mogu da navodnjavaju njeve ili gase šumski požari, a pomoću hemijskih materija, izbačenih iz aviona ili raketa, nad aerodromima se mogu da raspršuju niski oblaci i magla, itd.

Slična rešenja se mogu koristiti (i koriste se) i u ratne svrhe. Prema mišljenju autora ovog članka¹, prednosti tog novog oblika rata su sledeće: relativno malim sredstvima može se stvoriti ogromna energija, rakete se mogu zameniti jeftinijim uređajima, pripremni radovi — prikazati kao istraživanja u miroljubive svrhe, a eventualne »greške« — pripisati elementarnim nepogodama.

Tako autor, kao primer, navodi da se u leto 1969. godine jedna grupa bombardera B-52 popela na visinu preko 15.000 m iznad severnog dela Tonkinškog zaliva i planskih ogranaka Severnog Vijet-

nama. Ovog puta, umesto napalma i kugličnih bombi, piloti su po oblacima »prosipali« kontejnere težine 1,5 kg, napunjene jodastim srebrom i olovom, čvrstom ugljenom kiselinom i drugim reagensima. Kristali tih materija, raspršeni po oblacima, izazvali su pljuskove, i to u vodenim količinama znatno iznad normi prirodnih padavina, po velikoj površini zemlje.

Novo oružje, koje je izazvalo fizičke promene u atmosferi, primenjeno je na osnovu plana tzv. »meteorološkog« rata. Cilj je bio da se pričinu nenadoknadive štete privredi Vijetnama i da se vijetnamskim borcima oteža izvođenje borbenih dejstava. Operacija upotrebe meteoroloških faktora u vojne svrhe, pod kodiranim nazivom »Plavi Nil«, izvođena je u sezoni kiša, tj. od maja do oktobra.

Cikloni sa Indijskog okeana, koji se u to vreme jedan za drugim obrušavaju na kopno, donose monsunske pljuskove, tako da visina padavina ponekad prelazi 500 mm na dan. Za vreme takvih kiša pojedine reke Indokine ogromno narastu. Da bi se sprečile poplave u gradovima, selima i na obradivim površinama, znatan deo zemljišta uz Tonkinški zaliv, Crvenu reku i njene pritoke zaštićen je nasipima, branama i ustavama, koje ljudi brižljivo čuvaju i održavaju.

¹ G. Radčenko: »Geofizičeskaja« vojna, »Morskoj sbornik« br. 9/1973.

Pošto su se uverili da svoje ciljeve u Vijetnamu ne mogu da postignu ni najsavremenijim sredstvima oružane borbe, američki vojni rukovodioci su, prema tvrdjenju autora, odlučili da pređu na korišćenje prirodnih sila. Prema njihovim proračunima, povećanje količina padavina iznad prirodne norme trebalo je da dovede do probijanja nasipa i brana, koji su i inače već bili, manje ili više, oštećeni sistematskim bombardovanjima. Voda je trebalo da proдре u gradove, u sela, na njive i da ogromna prostranstva plodne zemlje pretvori u jezera i močvare.

Autor takođe tvrdi da su prvi eksperimenti sa veštačkim izazivanjem kiše izvođeni u naučnoistraživačkoj laboratoriji Dženeral elektrika u toku 1946. godine. Čim su naučnici došli do ohrabrujućih rezultata, radovima se, kako autor ističe, priključio i Pentagon. Rezultati istraživanja su odmah proglašeni tajnom i predati su Upravi za perspektivne naučnoistraživačke radove američkog Ministarstva odbrane.

Eksperimentalnu pripremu, koja je prethodila operaciji »Plavi Nil«, Amerikanci su u najvećoj tajnosti izvodili dugo godina. U avgustu 1963. postavljena je osnova za praktičnu primenu veštačke kiše. Iznad oblasti Hue (severni deo Južnog Vijetnama) veštački je izazvan pljusak radi rasterivanja demonstracija budističkih sveštenika. Kasnije su avioni američkog RV, tvrdi autor, sistematski izazivali veštačku kišu iznad saobraćajnica u Laosu, Kambodži, Severnom i Južnom Vijetnamu.

Tako je 1969. godine, radi zaustavljanja ustaničke ofanzive, u Severnom Laosu izvedena operacija pod kodiranim nazivom »Po-

paj«. Prema tvrdjenju ovog autora, pomoću veštački izazvanih kiša zbrisana su sa lica zemlje čitava sela zajedno sa stanovništvom.

»Meteorološkim« ratom u Indokini, ističe dalje autor, rukovodio je Komitet načelnika generalštabova oružanih snaga SAD. Za ovo se prvi put saznalo kada je više listova objavilo tajne dokumente Pentagona. Prema pisanju američke štampe, uz komandanta oružanih snaga u Južnom Vijetnamu nalazio se od 1968. godine specijalni savetnik za naučna pitanja, koji je rukovodio odeljenjem od oko 40 naučnika i stručnjaka. To su bili savetnici za pitanja vođenja rata uz primenu novih sredstava. Takve grupe savetnika su bile formirane i u komandama RM i RV Sjedinjenih Američkih Država u Jugoslovenskoj Aziji.

U knjizi bivšeg saradnika Instituta za odbrambena istraživanja (koji se bavi izučavanjem i razradom sredstava za vođenje naučnotehničkog rata) Gordona F. Makdonalda, objavljenoj 1968. godine, ukazuje se i na potencijalne mogućnosti »meteorološkog« rata. U njoj se, pored ostalog, iznosi da se pomoću određenih sredstava može duže vreme vršiti razbijanje oblaka, ili njihovo oslobađanje od vlage, pre nego što se približe pojedinim rejonima. Na taj način bi se u tim rejonima mogla izazvati suša, a mogla bi se čak promeniti i klima na velikim prostranstvima — regulisanjem sadržine aerosola u atmosferi.

Američki naučnik Mizelson ovako opisuje posledice »meteorološkog« rata: »Očevidno je da veštačka promena klime, kao oruđe rata, nosi potencijalnu opasnost od izazivanja ozbiljnih razaranja, koja su nepogodna za kontrolu i progno-ziranje. Sem toga, takva razaranja

će, možda, imati daleko teže posledice za stanovništvo nego za oružane snage. To posebno važi za rejone u kojima poljoprivreda obezbeđuje samo minimalnu prehrambenu bazu, tj. za rejone u kojima se zapaža nedostatak hrane, kao i rejone izložene poplavama».

Prema mišljenju autora, radovi u oblasti veštačke promene klimatskih uslova u vojne svrhe se nastavljaju. Čak i na osnovu oskudnih podataka koji dospevaju u štampu može se zaključiti o pažnji koju Pentagon poklanja pitanjima »meteorološkog« rata. Najzad, to potvrđuje i povećanje finansijskih sredstava u SAD za te radove.

»Meteorološki« rat je sastavni deo »geofizičkog« rata, koji predviđa da za svoje svrhe koristi veštačke promene u litosferi, hidrosferi ili atmosferi. Tako projekti »geofizičkog« rata predviđaju promenu temperature određenih regiona Zemlje, pomoću raspršivanja u gornjim slojevima atmosfere izvesnih materija, sposobnih da apsorbuju Sunčevu radijaciju ili toplotu koju Zemlja ispušta u kosmos. To bi trebalo da dovede do lokalnog hlađenja ili pregrevavanja Zemljine površine. Osim toga, pomoću podvodnih ili podzemnih nuklearnih eksplozija uz obale kontinenata mogu da se izazovu gigantski talasi ili usmereni talasi plime. Pomoću raketa ili drugih sredstava predviđa se i promena fizičkog sastava ozonskog sloja atmosfere, radi stvaranja u njoj »otvora« iznad određenih teritorija

neprijatelja. Ultravioletni i kosmički zraci, koji bi prodrli kroz te »otvore«, bili bi u stanju da na zemlji unište svako živo biće.

Sve to, po mišljenju autora, izgleda za sada dosta fantastično. No, od ove fantastike do stvarnosti nije daleko. Treba još dodati da u oblast »geofizičkog« rata spada i stvaranje vatrene oluje. To su ogromni požari koji se, po svom oslobađanju ogromne energije, kvalitativno razlikuju od običnih požara u šumi ili stepi. Vrtlozi, vakuumi i »šmrkovi« koje takvi požari stvaraju, čupaju drveće sa korenjem, ruše zgrade i vezuju kiseonik na velikoj površini oko sebe, što, osim uništavanja ljudi i životinja od vatre, dovodi i do njihovog gušenja. Slične vatrene oluje su primećene prilikom eksplozija atomskih bombi, bačenih na Hirošimu i Nagasaki, kao i za vreme masovnih bombardovanja Drezdena i Hamburga u drugom svetskom ratu.

Prema pisanju lista »Njujork tajms« od 21. jula 1972, pokušano je više puta da se takve vatrene oluje izazovu i u šumama Vijetnama. Njihov cilj je bio da se uništi gusti zeleni pokrivač koji je maskirao pokrete ustanika i da se istovremeno stvore poletno-sletne platforme za helikoptere. Eksperimenti ove vrste, vršeni nekoliko godina na velikim prostranstvima (projekti »Šervudska šuma«, »Crvena ruža« i »Šumsko cveće«), nisu uspeali samo zbog velike vlažnosti vijetnamske džungle. »Bilo je

mnogo dima, ali ni iskrice vatre« — opisuje ove pokušaje jedan službenik Pentagona.

Čim su podaci o »geofizičkom« ratu procurili u javnost, svetsko javno mnjenje, američka Nacionalna akademija nauka i pojedini senatori ustali su protiv korišćenja prirodne sredine u ratne svrhe. Praksa genocida (masovno uništavanje ljudi), biocida (uništavanje svakog živog bića) i ekocida (razaranje prirodne sredine) oštro su kritikovani i na Stokholmskoj me-

đunarodnoj konferenciji koju je organizovala OUN. U avgustu 1972. godine i senat SAD je izglasao zabranu veštačkih vatrenih oluja i kiša u ratne svrhe.

Stvarni obim štete koju je »geofizički« rat nanio Vijetnamu još nije poznat. Međutim, jasno je da je korišćenje prirodne sredine u ratne svrhe nedopustivo, jer od posledica može da strada i stanovništvo u rejonima izvan zona borbenih dejstava.

N. B. D.

NEKE TENDENCIJE U RAZVOJU VOJNOTEHNIČKE POLITIKE SAD

U razradi i realizovanju vojno-političke strategije SAD posle drugog svetskog rata, sve vlade su, ističe autor¹ na početku članka, davale značajno mesto izgradnji i usavršavanju oružja i tehnike. Stoga je i vojnotehnička politika nosila pečat važećih strategijskih koncepcija. Tako je koncepcija strategije »masovne odmazde« prioritet mogućnostima strategijskog nuklearnog oružja, a koncepcija strategije »elastičnog reagovanja« zahtevala uravnotežen razvoj i strategijskih nuklearnih snaga (u prvom redu raketno-nuklearnih) i snaga opšte namene, sa njihovim taktičkim nuklearnim i konvencionalnim oružjem. Osnovna pažnja je, po mišljenju autora, poklanjana razvijanju sposobnosti preživljavanja kopnenih, podmorničkih i vazduhoplovnih komponenti strategijskih ofanzivnih nuklearnih snaga. Zahvaljujući takvim tendencijama, izgrađene su, po mišljenju američkih stručnjaka, otporne nuklearne raketne podmornice; kod približno 40% strategijskih bombardera postignuta je gotovost za dejstvo (dežurstvom na aerodromima) nakon 15 minuta; 1054

interkontinentalnih balističkih raketa *Titan-2* i *Minuteman* smešteno je u podzemne komplekse, otporne na eksplozije, sa mogućnošću lansiranja nekoliko minuta posle dobijene komande; modernizovani su strategijski bombarderi B-52 i osposobljeni da savlađuju sistem PVO na malim visinama; započeta je razrada interkontinentalnih balističkih raketa sa više bojevih glava (*MIRV*), itd.

Naučnoistraživački i opitno-konstruktorski radovi u oblasti protivraketne odbrane započeti su 1956. godine, ali su tek 1967. dobijena prva sredstva za sistem protivraketne odbrane *Sentinel* radi odbrane teritorije i zaštite stanovništva SAD od navodnog »kineskog raketno-nuklearnog udara« (sedamdesetih i osamdesetih godina) i od slučajnih i neprijavljenih lansiranja raketa. Uporedo s tim, povećavana je elastičnost sistema rukovođenja i komandovanja strategijskim nuklearnim snagama — stvaranjem rezervnih nacionalnih komandnih centara, pored ostalog, i vazduhoplovnog centra za strategijsko rukovođenje i komandovanje.

¹ Г. Святлов: Военно-техническая политика США: некоторые тенденции её развития, „Морской сборник“ 3/74.

Po mišljenju autora, kvantitativno i kvalitativno su povećavane borbene mogućnosti snaga opšte namene. Tako je od 1961. do 1968.

godine povećan broj operativnih divizija KoV-a i mornaričke pešadije od 17 na 24, broj vingova avijacije RV i RM od 40 na 46, a ratnih brodova od 819 na 932. Realizovan je i obiman program proizvodnje novog naoružanja na bazi najnovijih naučnotehničkih dostignuća. Broj aktivnih i rezervnih mehanizovanih i tenkovskih združenih jedinica KoV-a porastao je za 110%, koje su opremljene novom oklopnom tehnikom. Dok je 1961. godine u sastavu KoV-a i mornaričke pešadije bilo 3.100 helikoptera (od kojih samo 200 turbo-klipnih), sredinom 1970. snage su dobile 7.500 savremenih turbo-klipnih helikoptera, čime je njihova ukupna nosivost porasla za 300%. Ratno vazduhoplovstvo je 1968. imalo oko 3.000 aviona operativno-taktičke namene (otprilike kao i 1961. godine), čiji je borbeni korisni teret povećan za 50% (*videti tabelu*). Oko šezdesetih godina, u izgradnji snaga RM težište je bilo na raketnim i torpednim nuklearnim podmornicama (broj prvih je porastao od 5 na 41, a drugih od 13 na 33), desantnih brodova, brodova za snabdevanje i torpednih čamaca (što je zahtevao rat u Vijetnamu). Nastavljena je izgradnja udarnih nosača aviona, pa i nuklearnih, kao i nuklearnih krstarica i fregata. Od njih je formirana prva grupa udarnih nosača aviona od brodova na nuklearni pogon.

Problem strategijske pokretljivosti, ističe dalje autor, zauzimao je značajno mesto u vojnotehničkoj politici SAD u protekloj deceniji; usavršavana su vazduhoplovna i mornarička transportna sredstva za prebacivanje većih kontingenata trupa na daljna odstojanja, sa težištem na teškoj transportnoj avijaciji (avioni C-130, C-135 i C-141); počela se ostvarivati koncepcija »isturenog baziranja« teš-

kog naoružanja i tehnike, kao i prebacivanja, u slučaju potrebe, žive sile u određeni rejon pomoću transportne avijacije; u okviru te koncepcije, kao njena dopunska varijanta, građeni su specijalni brodovi za brz pozadinski razvoj, tzv. »ploveća skladišta« teškog naoružanja i tehnike.

Posle analize problema po kriterijumu »cena koštanja — efikasnost«, američki stručnjaci su zaključili da strategijsku pokretljivost najbolje omogućuju sledeće snage: 6 eskadrila superteških aviona C-5A, 14 eskadrila teških transportnih aviona tipa C-141, 30 specijalnih brodova za brz pozadinski razvoj, rezervno civilno vazduhoplovstvo i 460 trgovačkih teretnih brodova. Sve je to bilo povezano sa naoružanjem (i tehnikom) unapred razmeštenim u Evropi i zoni Pacifika, a čitav taj program je realizovan krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina.²

Navedeni podaci govore o tome da je u razmatranom periodu (1961—1968) vojnotehnička politika SAD bila podređena ciljevima strategije »elastičnog reagovanja«, sa težnjom da se zadrži strategijska nuklearna superiornost i postigne osetno povećanje borbene efikasnosti snaga opšte namene, povećavanjem njihovog brojnog stanja i njihovim opremanjem novim oružjem i tehnikom. Američki vojni stručnjaci smatraju da su glavni ciljevi vojnotehničke politike SAD u tom periodu postignuti: strategijske nuklearne snage su dobile dve nove komponente — interkontinentalne balističke rakete u podzemnim kompleksima i podmorničke balističke rakete, a efikasnost snaga opšte namene je, u poređenju sa 1961., porasla pribli-

² R. McNamara, *The Essence of Security*, N. Y., 1968, p. 68—86.

**Najvažniji pokazatelji sastava oružanih snaga SAD
u budžetskim godinama 1961—1974.**

Kategorija snaga	Budžetske godine					
	1961.	1964.	1968.	1972.	1973.	1974.
<i>Ljudstvo, mln. ljudi:</i>						
aktivni sastav	2,484	2,685	3,547	2,322	2,288	2,223
rezervni sastav	1,086	1,048	1,001	0,979	0,970	0,994
građanska lica	1,042	1,035	1,287	1,050	1,012	1,013
<i>Strategijske ofanzivne snage:</i>						
interkontinentalne balističke rakete	28	854	1054	1154	1054	1054
podmorničke balističke rakete	80	336	656	656	656	656
eskadrile strategijskih bombardera	125	88	40	30	30	28
ukupan broj strategijskih nuklearnih punjenja	4800	5400	4500	5300	6800	8100
<i>Snage RV opšte namene:</i>						
eskadrile RV	61	73	85	74	72	70
eskadrile RM	84	85	78	66	68	69
eskadrile mornaričke pešadije	28	28	27	27	28	27
ukupan broj aviona	2840	3000	3010	2760	2790	2790
nosivost aviona u mln. kg.	19,5	23,6	29,8	32,9	34,1	33,9
<i>Vazduhoplovne snage strategijske pokretljivosti:</i>						
eskadrile	31	32	30	17	17	17
nosivost u mln. kg.	10,7	12,9	15,9	17,9	19,7	19,6
<i>Sredstva (u tekućim cenama), mlrd. dolara</i>	50,2	50,7	75,6	77,7	80,9	85,0

žno dvaput (za 30—50% zahvaljujući kvantitativnim, a za 40—60% kvalitativnim vojnotehničkim faktorima).³

Novu etapu vojnotehničke politike SAD označio je prelazak na strategiju »realističnog odvratanja«. To je period 1969 — 1973. godina i interesantno je, ističe autor, videti kakvi su njeni rezultati i perspektive.

³ Ibid., p. 82.

Iz tabele se vidi da je u periodu 1968—1973, grupacija strategijskih nuklearnih snaga kvantitativno ostala nepromenjena. Međutim, zahvaljujući kvalitativnom usavršavanju (uvođenju u naoružanje strategijskih raketa tipa MIRV) i opremanju strategijskih bombardera raketama bliskog dometa (tipa SRAM), broj strategijskih nuklearnih punjenja koja se mogu

dopremiti na cilj povećan je za više od jedan i po puta.

U razvoju snaga opšte namene zapaža se, po mišljenju autora, smanjenje ukupnog broja brodova, aviona i ljudstva, uz istovremeno nastojanje da se obezbedi kvalitativna nadmoćnost. U naoružanje je uvedena velika količina nove tehnike. Tako je, na primer, broj nuklearnih torpednih podmornica povećan od 44 na 64, a eskadrila teških transportnih aviona C-5A od 1 na 4.

Vojni rashodi su u budžetskim godinama 1970—1974. iznosili oko 400 milijardi dolara. Povećani su, pored ostalog, rashodi za programe strategijskih snaga, istraživanja i razrada, nacionalne garde i rezerve, za pomoć saveznicima, kao i deo sredstava koja se daju ministarstvu RM; u budžetskim godinama 1972—1974. porasli su i rashodi za naoružanje i tehniku.

Strategija »realističnog odvraćanja« imala je, prema rečima bivšeg ministra odbrane M. Lerda, sledeće najvažnije elemente: strategijsku dovoljnost, obezbeđenje vojnotehničke nadmoćnosti, povećanje borbene gotovosti, modernizovanje oružanih snaga, potpuno korišćenje resursa (SAD i njihovih saveznika), vojnu pomoć američkim saveznicima i modernizovanje rezervnih snaga. Izraz »strategijska dovoljnost«, koji je lansirala sadašnja vlada, direktno je povezan sa propagandnim argumentom Pentagona o tome da od 1968. godine nisu povećavana sredstva za prenošenje strategijskog nuklearnog oružja. Ako se može verovati objavljenim podacima, ističe autor članka, ukupan broj interkontinentalnih i podmorničkih balističkih raketa i strategijskih bombardera gotovo se nije promenio. Međutim, po mišljenju bivšeg ministra odbrane Roberta Maknamare,

najvrednija i najrealnija mera nuklearnih mogućnosti nije broj sredstava za prenos strategijskog nuklearnog oružja i ukupna njegova megatonaža, već broj bojnih glava koje se, sa dovoljnom tačnošću, mogu uputiti na konkretne ciljeve i koje imaju dovoljnu snagu za njihovo uništenje. Ako se, pri razmatranju vojnotehničkog potencijala strategijskih snaga, za osnovu uzme taj indikator, onda ispada, smatra autor, da su u SAD završeni tekući programi razrade raketnih i vazduhoplovnih strategijskih sistema oružja sa više bojnih glava (sistemi *MIRV* i *SRAM*) i da se oni brzo razvijaju.

Autor dalje smatra da će realizovanje programa *Minuteman-3* (550 raketa sa po 3 bojne glave svaka) i *Poseidon* (496 raketa sa po 10 bojnih glava svaka) do 1976. godine, kao i uvođenje u naoružanje strategijskih bombardera B-52 raketa *SRAM* (250 bombardera sa po 24 ove rakete na svakom), dovesti do toga da se ukupan broj strategijskih nuklearnih punjenja, koja se mogu preneti do cilja, poveća do 15.000. Pri tome, ističe on, treba imati u vidu da je finansiranje pomenutih programa modernizovanja strategijskih snaga, računajući i već odobrena sredstva za 1973/74. budžetsku godinu, uglavnom završeno i da se realizacija bliži kraju.⁴

Privremeni sporazum između SSSR i SAD o nekim merama ograničavanja strategijskih ofanzivnih oružja, po mišljenju autora, praktično postavlja izvestan limit broju lansirnih uređaja za strategijske rakete. Prema tom sporazumu, SAD ne mogu imati više od 1054 nosača raketa na kopnu i 656 nosača balističkih raketa na moru

⁴ *The Defense Monitor*, Center for Defense Information, Vol. 1, № 3, July 1972, pp. 1—8.

ili, po drugoj dogovorenoj varijanti, one mogu imati najviše 1000 interkontinentalnih i 710 podmorničkih balističkih raketa (ukupno najviše 1.710 strategijskih raketa na kopnu i moru).

Međutim, prema postojećim programima, planira se da u naoružanju američkih strategijskih nuklearnih snaga u drugoj polovini sedamdesetih godina bude mnogo više bojnih glava pomenutih raketa nego danas. Vidljiva je, prema tome, težnja SAD da, u okviru privremenog sporazuma sa SSSR-om, sačuvaju izvesne kvalitativne prednosti. Uporedo s tim, američko visoko komandovanje svoju politiku u oblasti izgradnje strategijskih nuklearnih snaga objašnjava i navodno tzv. »kineskim faktorom« i kalkuliše njime pri izradi svoje koncepcije »dovoljnosti«.

Teško se može očekivati, smatra autor, da će se u dogledno vreme usporiti usavršavanje strategijskih ofanzivnih nuklearnih snaga u kvalitativnom smislu. On takav zaključak izvodi iz činjenice da je američki Kongres u 1973/74. budžetskoj godini već odobrio sva tražena sredstva za dalji razvoj sistema nuklearnog oružja na kopnenim, pomorskim i vazduhoplovnim nosačima (*Minuteman-3*, *Poseidon* i sistema *SRAM*), za dalju razradu i početak izgradnje prve podmornice iz sistema *Trydent*, kao i za nastavak razrade opitnih modela novog strategijskog bombardera B-1.⁵

Razvoj sistema protivrakete odbrane američkog kontinenta se, takođe, uključuje u problem trke u kvantitativnom naoružavanju. U razmatrane četiri budžetske godine (1970—1974) prvi put se počelo praktično raditi na razvoju siste-

ma protivrakete odbrane *Seyfgard*, za koji je samo u budžetskim godinama 1971—1973. odobreno oko 4 milijarde, odnosno ukupno oko 8 milijardi dolara. Već pomenuti privremeni sporazum između SAD i SSSR-a je unekoliko izmenio situaciju, jer je Amerikancima dozvoljeno da imaju samo 2 (od 12) kompleksa protivraketa (200 protivraketa).

Program protivrakete odbrane obuhvata i pojačan naučnoistraživački i drugi rad za odbranu teritorije SAD od ograničenih »navodno ofanzivnih nuklearnih mogućnosti NR Kine« sedamdesetih godina. Po mišljenju američkih stručnjaka, jedna od varijanti ove odbrane sastoji se u usavršavanju kosmičkih sredstava za prerano otkrivanje lansiranih interkontinentalnih i podmorničkih balističkih raketa i određivanje približnih parametara njihovih putanja, zatim u stvaranju daljinski vođenih protivraketa za superdaleko presretanje interkontinentalnih balističkih raketa — do 3.000 km od američkog kontinenta.

Autor smatra da će se krajem sedamdesetih godina u naoružanju ofanzivnih strategijskih snaga nalaziti 1.000 interkontinentalnih i 700 podmorničkih balističkih raketa i 250 strategijskih bombardera (ne računajući isturene baze avijacije), da će sistem američke PVO postati nešto efikasniji, dok će sistem protivrakete odbrane biti dovoljno efikasan za odbranu od hipotetičnih strategijskih nuklearnih mogućnosti NR Kine i slučajnih, neodobrenih lansiranja raketa po teritoriji SAD.

Prema zvaničnim podacima američke administracije, u američkim oružanim snagama opšte namene dolazi poslednjih godina do izvesnog smanjivanja brojnog stanja, uporedo sa određenim smanjiva-

⁵ *International Herald Tribune*, 2. oktobar 1973.

njem udela vojnog budžeta u ukupnom nacionalnom dohotku (od 9,5 na 6%). Autor to objašnjava borbom monopolističkog kapitala SAD za proširenje sfera uticaja ne samo vojnim već i ekonomskim sredstvima. Oslobođanje izvesnog dela ukupnog nacionalnog dohotka iz vojne sfere i njegovo prebacivanje u ekonomiku može, u određenoj etapi, potpuniye da obezbedi interese američkih monopola, a administraciji da omogući rešavanje nekih neodložnih unutrašnjih problema. Potrebno je uzeti u obzir i važan faktor porasta produktivnosti američke vojne mašinerije (borbene efikasnosti po jednom vojniku), čemu se u savremenim uslovima pridaje poseban značaj.

Strategija »realističnog odvrćanja« definiše savezništvo (koje se u spoljnopolitičkoj doktrini predsednika SAD nalazi na drugom mestu, odmah posle »sile«) kao »planiranje ukupnih snaga«. Ako se na osnovu takvog planiranja uporedi brojno stanje američkih oružanih snaga i njihovih glavnih saveznika u 1968. i 1972. godini, videće se sledeće: američke oružane snage su za taj period smanjene za milion i 100.000 ljudi, dok su snage američkih saveznika samo u Jugoistočnoj Aziji povećane za 450.000,⁶ što približno odgovara brojnom stanju američkih trupa povučenih iz Južnog Vijetnama. Brojno stanje Rezerve za ovo vreme nije smanjeno, već je, zahvaljujući povećanim sredstvima za modernizovanje snaga Rezerve i njihovom popunu bivšim ratnicima iz Vijetnama, bitno povećana njena borbena sposobnost i gotovost. Prema tvrđenju autora, do jula 1973. Rezerva je bila oslobođena zastarele tehnike i potpuno popunjena savremenom. To se odnosi

na Rezervu svih vidova oružanih snaga i mornaričke pešadije.

Vojnopolitičkom rukovodstvu SAD svakako odgovara i znatno povećanje vojnih rashoda kod njihovih saveznika u NATO-u, i to za 30% u periodu 1970—1972.⁷

Pentagon pridaje poseban značaj stvaranju vojnotehničke nadmoćnosti, što se u vojnom budžetu izražava kroz dva programa: porudžbina naoružanja i tehnike i naučnoistraživačkih i opitno-konstruktorskih radova. Za period 1970—1974. odobreno je za ta dva programa preko 134 milijarde dolara (94 milijarde za novo naoružanje i tehniku, a za naučnoistraživačke i opitno-konstruktorske radove preko 40 milijardi).

Najveći deo programa naučnoistraživačkih i opitno-konstruktorskih radova za RM predstavljaju: podmornički strategijski sistem povećanog dometa *Trydent*, rakete klase »vazduh — brod« i »brod — brod«, brodski sistem PVO, novi patrolni brod (patrolna fregata), laki višenamenski nosač aviona novog tipa, brodovi na vazdušni jastuk i sa podvodnim krilima. Ove programe Pentagon izvodi zajedno sa saveznicima i koristi se rezultatima njihovih naučnih istraživanja.

Po mišljenju autora članka, rezultati ovako ukratko iznete vojnotehničke politike SAD realno će biti vidljivi za 2—3 godine. Sledeća važna etapa vojnotehničke politike je period budžetskih godina 1947—1977, u kojima će se izdvajati sredstva za sisteme oružja koji treba da uđu u naoružanje posle 1980. godine.

N. B. D.

⁷ E. Richardson, *Statement before the Committee on Appropriations House of Representatives on the F. Defense Budget and FV 1974—1978 Program*, April 3, 1973, p. 4.

⁶ »SIPRI, 1971—1972«, p. 125.